

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för utbildningsvetenskap

Material som verktyg i barns språkutveckling

En intervjustudie avseende några förskollärares språkutvecklande
arbete

Stéphanie Back och Emelie Dahlqvist

2016

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Didaktik
Förskolläraryrket

Handledare: Monica Hallström och Kerstin Bäckman
Examinator: Kerstin Bäckman

Back, S. & Dahlqvist, E. (2016). *Material som verktyg i barns språkutveckling: En intervjustudie avseende några förskollärares språkutvecklande arbete*. Examensarbete i didaktik. Förskolläraryrket. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Barn behöver stöd för att utveckla sin språkutveckling. Syftet med denna studie är att erhålla kunskap om hur några förskollärare arbetar med språkutveckling, vilket material de använder och hur de använder det. I studien undersöks även hur de stödjer språkutvecklingen för barn med annat modersmål. Genom att intervjua sju förskollärare från fem förskolor om detta erhålls kunskap om hur de arbetar och vilket material de anser stödja barns språkliga lärande. TAKK, babblarna och böcker är några material som nämnts i intervjuerna.

Nyckelord: Barn med annat modersmål, didaktik, förskollärare, språkutvecklande material, språkutveckling

Innehållsförteckning

Inledning	6
Tidigare forskning	7
Språkutveckling	8
Språklig medvetenhet	9
Hur förskollärare stödjer barns språkutveckling	11
Material	13
Syfte och frågeställningar	14
Frågeställningar	14
Metod	15
Urval	15
Datainsamling	16
Bearbetning av datainsamlingen och analys	17
Tillförlitlighet	17
Resultat	18
Förskollärares språkutvecklande arbete	18
Tillfällen för stöd i språkutveckling	18
Förskollärarnas kommunikation	19
Miljö som stöd för språkutveckling	19
Temaarbete som stöd i barns språkutveckling	20
Gruppering som stöd i språkutveckling	21
Språkutvecklande material i förskolan	21
Färdigproducerat material	21
Egenproducerat material	23
Språkutvecklande stöd till flerspråkiga barn	24
Diskussion	26
Metoddiskussion	26
Resultatdiskussion	27
Förskollärares språkutvecklande arbete	27
Språkutvecklande material i förskolan	28
Språkutvecklande stöd till flerspråkiga barn	29
Språkutvecklande arbetssätt i relation till didaktiska frågor	30
Slutsats	31
Referenser	33
Bilagor	37
Bilaga 1	37
Bilaga 2.	38
Bilaga 3.	39

Inledning

I Läroplanen för förskolan Lpfö 98 (2016) nämns att förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande. Förskolan ska då bland annat stimulera barns språkutveckling, där det verbala språket innefattas. Tellgren (2004) anser att det verbala språket är betydelsefullt för barnen då de kan använda det som ett verktyg i sin kommunikation.

Enligt statistik är det runt 50% barn i England som har senare språk-, tal- och kommunikationsutveckling i relation till jämnåriga barn (Jopling, Whitmarsh & Hadfield, 2013). I Sverige är det ca 6-7% av förskolebarnen som har sen språkutveckling (Frylmark, 2015). I läroplanen för förskolan Lpfö 98 (2016) nämns att förskolan ska stimulera barnens språk- och kommunikationsutveckling, men vi vill närmare studera hur och på vilka sätt förskollärare kan stödja barnen beträffande deras språkutveckling.

Om ett barn har sen språkutveckling kan det bero på en språkstörning (Salameh, 2006). Det innebär att barnet ifråga inte har möjlighet att språkligt kunna bearbeta sitt talflöde då detta är nedsatt. Som barn kan det även vara svårt snabbt hitta ord som de vill säga. Salameh nämner att det vanligaste tecknet på språkstörning är om barnet är sen med det verbala språket.

Salameh (2006) har forskat kring barn som har en språkstörning i kombination med flerspråkighet. Svårigheter med uttal, ordförrådet och den sena starten är dessutom tecken på språkstörning. Det finns också allvarigare fall av språkstörning. Barnet kan då ha stora svårigheter med att delta i samtal, svårt att förstå turtagning samt sakna vetskap om att folk missförstår henne eller honom. Om barnet ifråga har en större språkstörning har han/hon svårt med kommunikationsförmåga, språkanvändningen samt med språkförståelsen (a.a.). Därför kan förskollärare då behöva arbeta lite extra med barn som har en språkstörning och ett annat modersmål för att det barnet ska kunna utveckla sitt språk. På det viset kan språkstörning vara ett hinder för barn med annat modersmål då förskolläraren ska stödja barnet att utveckla sin svenska men samtidigt kan barnet ha en språkstörning som hindrar barnet att utveckla språket.

Förskollärare kan stödja barnen i deras språkutveckling genom att använda sig av olika språkutvecklande material. Förskollärare behöver kunskap om tillgängligt material och hur de kan använda materialet. Det kan de göra genom till exempel andras erfarenheter av material och hur materialet påverkar barnens språkutveckling.

Didaktik handlar om relationen mellan lärare, barn och innehåll i undervisningssituationer. Det vill säga hur lärare kan arbeta med barns lärande och hur de gör det. Wahlström (2015) nämner att didaktiska frågor ställs för att stödja förskollärare och lärare att hitta olika vägar att nå ut till barnens inläring. De didaktiska frågorna kan stödja förskollärare i deras språkutvecklande arbete, ”*Vad ska jag använda för material? Varför ska jag använda materialet? Vem ska använda materialet? Hur ska jag använda materialet? När ska jag använda materialet?*” (Wahlström, 2015).

Tecken är ett bra verktyg att använda för barn som är flerspråkiga och Skolverket (2013) har utformat ett stödmaterial, för att öka kunskapen hos förskolepersonalen och ge inspiration och vägledning till att arbeta med flerspråkighet. Eftersom flerspråkiga barn finns på många förskolor innebär det att både förskolepersonal och förskolechefer behöver ha kunskap i detta område. Stöd materialet erbjuder diskussion om hur man kan främja barnens språk i förskolan. En ökad kunskap om språkutveckling och språkanvändning kan ge förskolepersonal redskap för sitt fortsatta arbete med barns språk. Materialet erbjuder även förskollärare att skapa tankar och idéer om vad de kan göra i sin barngrupp för att stödja barnens språkutveckling.

Tidigare forskning

När vi har sökt efter forskning inom området språkutveckling har vi använt oss av databaserna ERIC, Discovery för engelskspråkiga texter och LIBRIS för svenska rapporter och avhandlingar. Vi har även sökt publikationer via skolverket. Sökorden som vi har använt oss av för att få fram dessa artiklar är; preschool, language development, teaching language, support, oral language development, speech development, verbal language development, speech material, artifacts, concrete material. I LIBRIS har vi använt svenska sökord: material, förskola, språkutveckling, språkmateriel och stöd.

När vi sökt i ERIC har vi fått 6136 träffar som vi sedan avgränsat genom att välja artiklar som är vetenskapligt granskade och vi har då fått 2770 träffar. Vi har sedan kombinerat med fler sökord för att avgränsa träffarna mer och då fått ner träffarna till 281. Vi har då till exempel skrivit preschool AND verbal language development AND concrete material. När vi sökt i LIBRIS har vi fått 106713 som vi sedan avgränsat genom att välja artiklar som varit avhandlingar och vi har då fått 1590 träffar. Efter att ha kombinerat fler sökord som till exempel material OCH förskola för att avgränsa träffarna mer fick vi ner träffarna till 8. Vi har sedan läst sammanfattningarna av arbeten för att erhålla forskning som omfattar språkutveckling i förskolan och därefter valt ut artiklar.

Språkutveckling

Begreppet språkutveckling används för att beskriva barns kunskapsutveckling inom språket, hur barnen lär sig att använda ord för att kommunicera med andra (Brown, 2014). Språket är viktigt då det är genom språket som vi gör oss hörda men för att göra det måste vi utveckla vårt språk. Barn kan genom att interagera med andra utveckla sitt språk, språket utvecklas även hela tiden och börjar redan innan födseln. Redan i magen kan barnet lära känna ljud som förekommit i mammans omgivning (Sallinen, Paqvalén & Harju-Luukkainen, 2011). Sallinen, Paqvalén och Harju-Luukkainen nämner att språkutvecklingen är en lång process men nödvändig då språket är ett verktyg som krävs för all inläring och interaktion. Även Robertson och Ohi (2016) nämner att språket är centralt inom barnets alla utvecklingsområden som exempelvis läs- och skrivutveckling.

Som Robertson och Ohi nämnt är språket centralt i alla utvecklingsområden och barnet kan känna svårigheter i något utvecklingsområde om barnet har svårt med språkutvecklingen. Det beror på att språket påverkar alla utvecklingsområden.

Förskolan är viktig för att stödja barns språkutveckling, då barnen lär sig i interaktion med andra barn och vuxna (Bjar och Liberg, 2010). Dessa menar också att förskolan ska finnas där för barnen och stödja dem i den mån och grad som de behöver det. Språk-och ordförrådsutveckling har viktiga roller i barns utveckling (Wasik, 2010). Genom att främja språkutveckling kan det leda till en ökning av möjligheter att förbättra barns språk.

Whorral och Cabell (2016) anser att den verbala språkutvecklingen är nödvändig för barns framtida läskunnighet vilket även Brown (2014) och Johanson och Arthur (2016) framhåller. Johanson och Arthur nämner att om barns språkutveckling är väl utvecklat kan det ha en positiv inverkan på barnens framtida skolgång. De tar upp en studie där förskollärare hade introducerat några ord under en högläsning och sedan diskuterat dessa ord efter högläsningen. Barnen hade då börjat använda sig av orden som förskolläraren hade diskuterat efter högläsningen och de hade inte börjat använda sig av ord som inte diskuterades efteråt. Genom att förskollärare resonerar med barnen om ord, vad orden betyder och hur de uttalas kan barnen utveckla sitt ordförråd. Grammatik och ordförråd är språkkunskaper som tillsammans stödjer förmågan att förstå när barn lyssnar och läser (Johanson & Arthur, 2016). När barn börjar använda ett komplext ordförråd kan de utveckla sitt verbala språk genom stöd från vuxna.

Brown (2014) anser att bilder är en viktig del i språk- och läsutveckling. När barn förstår att det går att berätta en saga ur bilder i böcker skapar det en förståelse för barnen att bilder betyder något. När barn har en förståelse för bilder kan barnen öka sin förståelse för att se sambandet mellan det skrivna ordet med det verbala språket. Banerjee, Alsalman och Alqafari (2016) nämner forskning som visar att barn kan utveckla talförståelsen och hörförståelsen i aktiviteter, som exempelvis utklädningslekar i förskolan som främjar språk och kommunikation genom dialoger mellan vuxna och barn. När barn leker använder de ofta sitt tal för att berätta om sina tankar och idéer för leken och genom detta utvecklas språket. Banerjee, Alsalman och Alqafari anser att låtsaslek och rollspel är lekar som kan utveckla barns språkutveckling och framförallt deras verbala språk. Bjar och Liberg (2010) anser också att rollek är en väg in i språket och tar även upp imitation och ramsor som vägar in i språket. De nämner att det är essentiellt att vi kan använda språket och hur man tar sig in i språket.

Språklig medvetenhet

Språket utvecklas till stor del i förskoleåldern och det sker även med stor fart därför är förskoleperioden betydelsefull i barnens språkutveckling (Arnqvist, 1993). Något som är viktigt i språkutvecklingen är språkförmågan som delas in i fyra domäner, fonologi, grammatik, semantik och pragmatik (Nettelbladt & Salameh, 2007). Fonologi handlar om språkljud, semantik gäller om ordets betydelse, grammatik är rörande om språkets uppbyggnad och pragmatik handlar om hur språket används.

Fonologin innebär hur språkljud uppfattas och hur de olika språkljuden formas. Vissa ord skiljs enbart åt av språkljud och orden får då olika innebörd. Till exempel orden rak och tak skiljs åt av r och t. En bokstav kan ha flera språkljud då det finns kort och lång vokal. Men flera bokstäver kan även ha flera språkljud som lj- ljud och sj-ljud. Arnqvist (1993) anser att det är viktigt att kunna skilja på förmågan att forma språkljud och uppfatta språkljud. Barn har ofta inte svårigheter med att göra skillnad på språkljud men de har svårigheter med att forma språkljud. Detta är något som förskollärare får stödja barn i deras språkutveckling för att de inte ska få några svårigheter med språket (a.a.).

Semantik innebär hur barn försöker lära sig betydelsen av ord och dess språkliga mening. Under barnets första år utvecklas barnets ordförråd enormt. När barnet lär sig nya ord innebär det till stor del att känna igen vilka ord och begrepp som ska kopplas samman med vilka erfarenheter och iakttagelser (Arnqvist, 1993). De första orden som barnet lär sig är ofta ord på rörliga föremål, betydelsefulla personer, djur och kläder. Arnqvist nämner att barn har lätt för sig att lära sig nya ord och att det kan vara av den anledningen som barnets ordförråd utvecklas snabbt under förskoleåldern. Men för att barnens ordförråd ska utvecklas måste förskollärare även finnas där och ge barnen en förklaring på vad orden betyder. Barnen får då vetskap om vad orden betyder som de använder och kan sätta orden i rätt sammanhang.

Grammatik handlar om hur man kombinerar flera ord för att skapa en mening. Enligt Arnqvist (1993) börjar barn med att använda sig av ett ord när de pratar som sedan utvecklas och barnen börjar då att sätta ihop två ord till en mening som till exempel ”mormor mössa”. Enligt en studie som Arnqvist refererar till påverkas barns språkutveckling av hur vuxna pratar med barnen då barn upprepar det vuxna säger. När barnen lärt sig att sätta ihop två ord utvecklas det därefter till att sätta ihop tre ord till en mening. Efter att barnen behärskar att sätta ihop tre ord kommer barnen så småningom att prata hela och korrekta meningar. Arnqvist nämner en undersökning som visade att barn utvecklar de mentala reglerna för hur ord bildas väldigt tidigt i sin språkutveckling.

Pragmatik handlar om hur språket används, hur man talar och kommunicerar med andra människor till exempel genom gester, verbalt språk eller mimik. Arnqvist (1993)

nämner hur viktigt det är att barn lär sig att föra en dialog. Genom att föra en dialog kan barn få mer information om barnet undrar något eller om den vill berätta något. Där är den vuxne ett viktigt stöd då den vuxne kan ställa följdfrågor till barnet som då hjälper barnet att utveckla sin kunskap om att föra en dialog. Arnqvist anser även att vuxna kan stödja barnet som ska utveckla sin kunskap i att föra en dialog genom att bistå barnet i att sammankoppla till vad barnet sagt tidigare. Vuxna kan då till exempel hjälpa genom att få barnet att bli tydligare i sina argument och vad barnet säger i dialogen.

Hur förskollärare stödjer barns språkutveckling

Whorrall och Cabell (2016) har undersökt hur förskollärare kan stödja barnens språkutveckling och kommit fram till att genom att konversera med barnen kan de påverka barnens språkutveckling. När förskollärare är aktiva lyssnare, samtalar med barnen och ställer öppna frågor kan det öka barnens ordförråd. Svensson (2009), Sommer, Pramling Samuelsson och Hundeide (2011), Brown (2014) och Whorrall och Cabell (2016) anser att när förskollärare har vetskap om barnets intresse kan förskollärare använda det i konversationer med barnet för att få barnet intresserad. Genom att ta tillvara på tillfällen som exempelvis olika rutinsituationer såsom matstunderna kan förskollärare påverka barnens språkutveckling för att bland annat öka deras ordförråd. Även Skolverket (2016) nämner i en rapport att hur förskollärare pratar på förskolan har en stor betydelse för barnens språkutveckling. Den kunskap som förskollärare har om ordförråd och vilken strategi de använder för att stödja barns ordförråd har en avgörande inverkan på barns språkutveckling (Wasik, 2010).

Det finns olika språkliga strategier och varje barn kan föredra en viss strategi den som funkar bäst för barnet själv (Svensson, 2009). Svensson nämner att det är strategin som barnet använder en längre tid som är den strategi som barnet föredrar. Förskollärare bör därför utforma en strategi som barnet föredrar och använda sig av just denna när pedagogen stödjer barnets språkutveckling. Men för att hitta en strategi som barnet föredrar är det en fördel om läraren har så mycket kunskap om barnet som möjligt (Sommer, Pramling Samuelsson & Hundeide, 2011). Även en rapport från Skolverket (2016) tar upp att förskollärare bör ta reda på och utgå från barnets intresse och tidigare kunskap för att få barnet intresserad.

Barnets intresse, vardagsliv och utveckling är bland annat några aspekter som läraren kan skaffa sig för att lära känna barnet så bra som möjligt. Förskollärare bör därför skapa en miljö som ger barn möjlighet att utveckla sitt språk utifrån vad barnen behöver och deras intressen. Barnets miljö kan påverka hur barnet pratar när föräldrarna samtalar med den eftersom barnet exempelvis påverkas av förälderns grammatik, struktur och frågefrekvens. Därför bör förskolläraren förstå barnens språkbakgrund för att kunna ge barnen rätt stöd för att utveckla sin språkutveckling (Brown, 2014). Bjar och Liberg (2010) anser att lärare ska välja språkutvecklande arbetssätt för att kunna stödja barnens språkliga lärandeprocess.

Robertson och Ohi (2016) nämner att förskollärare också bör stärka barnets sociala och emotionella färdigheter för att få barnet att våga uttrycka sina tankar och känslor med andra. Genom detta ökar barnets sociala färdigheter och barnet blir delaktig i lek med andra barn och utvecklar då sin språkutveckling då barnet kommunicerar med andra under leken. Barn kommunicerar även med varandra när de utbyter tankar om ett gemensamt intresse som till exempel tv-spel eller datorspel vilket Skolverket (2016) tar upp i en rapport.

Det har blivit en ökning i förskolan av antal barn som är flerspråkiga vilket innebär nya utmaningar för flera förskollärare som inte är flerspråkiga (Skolverket, 2016).

Förskollärare som är flerspråkiga kan underlätta arbetet på förskolan genom att använda barnens modersmål som ett komplement till svenskan och på det viset stödja barnens språkutveckling. Skans (2011) nämner en studie där en förskollärare läste sagor på flera olika språk och förskolläraren kunde då utmana barnets språkutveckling på svenska och på barnets modersmål. Genom att läsa samma saga för barnet på både svenska och på barnets modersmål kan förskolläraren stödja barnets språkutveckling av det svenska språket men även barnets modersmål.

Det finns olika verktyg som förskollärare kan använda för att stödja barns språkutveckling och ett av de verktygen är musik (Ehrlin, 2015). Författaren har utfört en studie där det visar att musik är ett användbart kommunikationsverktyg. Genom att använda sång och låta barnen ha möjlighet att själva spela instrument både ensamma och i grupp kan det öka barnets självförtroende som i sin tur kan stödja barnens språkutveckling. Barnen får även möjlighet att uttrycka sig själv genom musiken när de

sjunger och spelar instrument. Det är även viktigt att benämna objekt, berätta vad som händer under rutinsituationer och använda korrekt uttal. Ehrlin anser att man som förskollärare bör använda ett korrekt språk i samtal med barnen vilket även Wasik (2010) anser. Det för att stödja barnens språkutveckling. Med korrekt språk menas till exempel att förskollärare inte använder slanguttryck när de samtalar med barnen.

Material

Förskolans miljö påverkar barns språkutveckling, till exempel om det finns få material som intresserar barnen och om materialen kan användas utan att använda språket är det ingen positiv språkmiljö (Ostrosky & Kaiser, 1991). Förskolan bör därför se till att ha material på förskolan som barn är intresserad av och som uppmuntrar användandet av språket. På förskolan bör det finnas ett urval av material och materialen bör vara placerade för att uppmuntra barnen att använda dem. Materialen bör stå framme i rummet på till exempel hyllor för att vara synligt för barnen och genom att ha vissa material på en högre höjd måste barnen använda språket för att kommunicera med förskolläraren om att få använda det. Om materialen är placerade i skåp finns det en risk att barnen glömmer bort dem och frågar därmed inte efter dem och materialen blir då inte använda. Enligt Ostrosky och Kaiser är det mer troligt att barn börjar kommunicera med andra om sådant de är intresserad av, därför bör det finnas material som intresserar barnen för att skapa språkutvecklingsmöjligheter.

Ett verktyg som barn har nytta av som hjälpmedel i samtalssituationer och i språk- och talutvecklingen är AKK (Alternativ och Kompletterande Kommunikation). Andersson (2013) anser att AKK kan underlätta för barn med grav talstörning att kommunicera och utveckla sitt språk. AKK kan stödja barn i deras kommunikativa situationer och även stärka deras språkutveckling. Andersson har i sin forskning erfarit att AKK fungerar bäst för yngre barn. När det däremot gäller äldre barn finns det logopedier som inte förskriver hjälpmedel till dessa. Beträffande AKK för yngre barn har logopedier i Anderssons studie berättat att de skriver ut tecken för att ge barnen stöd i deras kommunikation. Andersson har kommit fram till att anledningen till att några logopedier inte skriver ut hjälpmedel för äldre barn är att tecken redan är etablerat.

Ett material som är kopplat till tecken och som kan påverka barns språkutveckling är elektroniska böcker vilket Donne och Briley (2015) har forskat kring och då främst för

barn som är döva eller har svårt att höra. I en studie använde de sig av Microsoft PowerPoint där det går att bland annat att skapa presentationer. I PowerPoint hade de ett ord på varje sida i text, ordet bild, ordet som ett tecken i en video och även ordet ljudat i videon. På varje sida var det ett nytt ord med tillhörande tecken och så vidare. På det sättet kan barn som är döva få se en bild på ordet med ett tillhörande tecken och då veta hur till exempel ordet hund tecknas. Barnen kan då sedan använda tecknen de lär sig när de kommunicerar med andra som stöd vilket Andersson (2013) anser är ett bra hjälpmedel att använda när barn ska kommunicera. I Donne och Brileys (2015) forskning kunde barnen även få koppla ihop en bild med rätt tecken och när de valde rätt tecken blev det ett positivt ljud och tecken men var det fel kom det ett negativt tecken och ljud. Ju mer barnen upprepar denna aktivitet desto större är chansen att barnen lär sig ordet och tecknet för det ordet.

Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att undersöka hur förskollärare arbetar för att stödja barns språkutveckling. Vi vill erhålla kunskap om vad förskollärarna gör, varför de gör så och hur de gör i sitt språkutvecklande arbete. Det inkluderar vilket material de använder och hur de använder material.

Frågeställningar

Våra frågeställningar är som följer

- Vad/vilket material använder dessa förskollärare i förskolan för att stödja barns språkutveckling?
- Hur använder några förskollärare olika material i förskolan för att stödja barns språkutveckling?
- Hur stödjer förskollärare språkutvecklingen för barn med annat modersmål?

Metod

I detta avsnitt redogör vi för hur vi har gått tillväga för att få kunskap om hur några förskollärare arbetar med barns språkutveckling, vilket material de använder och hur de använder det, men först beskriver vi hur dessa lärare valdes ut för att delta i vår studie.

Urval

När beslut skulle tas om vilka förskolor vi skulle kontakta för att fråga om förskollärarna skulle kunna delta i vår studie. Då vår studie är inriktad på språk valde vi att välja förskolor som har fokus på språk. Vi bestämde oss även för att försöka få 3-4 förskolor att delta i studien. Till att börja med kontaktade vi fyra förskolor genom förskolechefer och biträdande förskolechefer. Utifrån Vetenskapsrådet (2017) har vi informerat de potentiella deltagarna i ett brev om vad studien handlar om och vad vi vill få ut av den och deras deltagande (se bilaga 1) samt frågade dem om de skulle kunna delta i studien. Då vi enbart fick svar från två förskolor valde vi att kontakta ytterligare sju förskolor.

Sammanlagt frågade vi elva förskolor om deras deltagande. Tre av dessa tackade ja till att delta i studien men en av dessa valde senare att inte delta i studien då de inte hade tid att bli intervjuade. När vi förstod att det enbart var två förskolor som skulle delta i studien insåg vi att vi var tvungen att utnyttja våra personliga kontakter. Vi kontaktade två förskolor där vi kände minst en förskollärare och berättade om vår studie och båda förskolorna valde att delta i studien. Vi kontaktade en biträdande förskolechef som vi hade varit i kontakt med tidigare för att höra om personen visste någon förskola som skulle vara intresserad att delta och vi lyckades få två ytterligare att delta.

I våra utskrifter av intervjuerna, och i föreliggande text, har vi anonymiserat deltagarnas identiteter så att det inte går att få kännedom om vilka deltagarna är eller vilka förskolor som deltagit i studien (Vetenskapsrådet, 2017). De förskolor som medverkar finns i mellersta Sverige. Vi nämnde i vårt informationsbrev som vi skickade till förskolorna att vår studie riktar sig till barn i 3-5 års ålder (se bilaga 1). Pedagogerna på förskolorna fick själva välja vem eller vilka som skulle delta i studien, men de deltagande pedagogerna arbetar eller har arbetat med barn i 3-5 års ålder.

Datainsamling

Utifrån studiens syfte och frågeställningar genomfördes intervjuer med sju förskollärare.

Vi samtalade med berörda förskolor om datum och tid som passade oss och förskolorna för ett besök. När vi sedan besökte förskolan på den bestämda dagen valde vi att först samtala om vår studie och därefter intervjua en eller flera förskollärare.

Förskolläraren/förskollärarna ledde oss in i ett rum där vi skulle kunna vara ostörda. Vi berättade om vår studie och vad vi ville ta reda på varpå vi sedan frågade de berörda pedagogerna om det var ”okej” om vi spelade in intervjun. När det godkänkts började vi att ställa frågor utifrån våra förutbestämda intervjufrågor (se bilaga 2). Frågorna formulerades genom att ställa sex huvudfrågor och sedan en eller flera följdfrågor efter varje huvudfråga för att få ut så mycket information som möjligt ur våra frågor. Efter att ha fått svar på våra frågor fick vi ta del av deras material genom att bland annat fotografera materialet ifråga.

När intervjuerna genomfördes valde vi att spela in intervjuerna för att sedan kunna lyssna på intervjuerna igen. Vi valde ljudinspelning med hjälp av mobilen då ljudet kan sparas och genom att man då eventuellt kan höra sådant man inte uppfattat vilket även Bjørndal (2005) nämner. När vi besökte förskola 1 antecknade vi vad både respondenten och vi sa men vi spelade inte in intervjun. Anteckningarna renskrevs sedan. När vi besökte de andra förskolorna spelade vi in intervjuerna. Efteråt skrev vi ner allt som sades under intervjuerna på datorn genom att lyssna på intervjuerna ett flertal gånger för att få ner allt i text av vad som sades under intervjuerna. Genom intervjuerna fick vi en inblick av det material som förskollärarna använt sig av på de förskolor som vi besökte genom att förskollärarna bland annat visade oss efter intervjuerna det material som användes. Materialet som vi fått kunskap om sammanställdes i en tabell (bilaga 3). Detta för att tydligt kunna få en överblick av om några förskolor använder likadant material och om det är någon eller några förskola/förskolor som är ensam/ensamma i studien om att använda ett speciellt material. Vi valde dock att inte fullgöra den tabellen vidare när flera förskolor tillkom i studien.

Bearbetning av datainsamlingen och analys

När vi planerade vilka frågor vi skulle ställa till förskollärarna och hur vi skulle ställa dem bestämde vi oss för att använda oss av intervjumetoden strukturerad intervju med öppna frågor och öppna svar (Bjørndal, 2005). Det innebär att vi har använt oss av intervjufrågor som vi har bestämt i förväg innan vi genomfört våra intervjuer. Denna form av intervju passar vår studie då strukturen gör det lättare och tydligare för oss att jämföra de svar som vi fått när vi intervjuat olika förskollärare. Varje förskollärare som vi intervjuat har fått samma frågor och i samma frågeföljd. I några intervjuer har vi dock ställt ytterligare följdfrågor när vi märkt att vi inte fått svar på vår förbestämda fråga.

När vi analyserade vårt material lyssnade vi först igenom intervjuerna och skrev ner i text. Det för att kunna läsa igenom intervjuerna, vilket vi läste igenom ett flertal gånger för att sedan dela in delar av intervjuerna i olika kategorier genom att stryka över delar av texterna i olika färger. Vi utgick från studiens frågeställningar och det blev tre kategorier, Förskollärares språkutvecklande arbete, Språkutvecklande material i förskolan och Språkutvecklande stöd till flerspråkiga barn.

Tillförlitlighet

Fem förskolor besöktes. På två förskolor har vi intervjuat två förskollärare och på de andra tre förskolorna har vi intervjuat en förskollärare. Utifrån denna resultatinsamling kan vi inte uttala oss om det material som nämns i vår studie är det material som fungerar bäst för att stödja barn i deras språkutveckling. Vi kan enbart berätta vad det är för material och att just detta material fungerar för de förskolor som vi besökt. Hade vi genomfört en mer omfattande studie med ytterligare förskolor skulle vi kanske kunnat säga att ett visst/vissa material fungerar för att stödja barn i deras språkutveckling. Då vi inte hade tid eller resurser för att genomföra en sådan studie valde vi att göra en mindre studie.

Resultat

Under detta avsnitt redovisas resultatet av analysen av intervjuerna. Ur analysen har vi utformat kategorier som vi delat in resultatet i. Kategorierna som kommit fram är *Förskollärares språkutvecklande arbete*, *Språkutvecklande material i förskolan* och *Språkutvecklande stöd till flerspråkiga barn*. Varje kategori har även en eller flera underrubriker som visas sedan.

Förskollärares språkutvecklande arbete

Under denna rubrik kommer vi att redovisa vad som framkommit i vår analys om hur de förskollärare vi intervjuat arbetar med barns språkutveckling.

Tillfällen för stöd i språkutveckling

Några förskollärare berättade att de tar vara på olika tillfällen som uppstår i förskolan för att arbeta med språkutvecklingen och även att de tänker på att använda språket under rutinsituationer. "Så får de träna att prata i samlingsen, det är jätteviktigt, eller vid matbordet" sa en förskollärare under intervjun. Det framkom även att barnen tränar sitt språk genom att använda det och kommunicera och att matsituationer är ett bra tillfälle att sitta och samtala med barnen. Det gäller även i samlingsen att förskollärare tar tillvara på stunder att samtala med barnen när de har samling och vissa tar upp att barnen tränar på språket i samlingsen genom att sjunga sånger. En förskollärare framhöll betydelsen av kommunikation och rutiner på samlingsen "Vi låter dom själv berätta och där tränar de ju jättemycket med att lyssna på andra och att själv berätta. Så det håller vi på med i samlingsen varje dag att de får berätta vad de har gjort eller vad de vill göra". En annan förskollärare berättade om hur hon tagit tillvara på ett tillfälle till lärande:

Som en dag när jag satt med ett barn och vi höll på och räknade till sex och han visade att tre och tre är sex sen sa jag att två och fyra också är sex. Så visade jag att fem och ett är sex så bytte jag hand med fingrarna liksom om det var fyra här då, fyra och två är sex. Men två och fyra är också sex. Då säger han såhär "Nä du Elsa! Så många sexar finns det inte!". Sen bara här om dagen kom han och satt sig och sa att det finns många sätt att göra sex på. Tre och tre är sex så höll han upp och visade och då hade han funderat och tagit det till sig och sånt där skriver jag ju ner och dokumenterar. Just det här med sexa, hur de böjer orden och då har de lagt märke till att orden ska böjas men det måste smaka man på själv och hitta rätt form då.

Utsagan visar att tillfällena för lärande kan uppstå i den dagliga verksamheten och det gäller att förskollärare kan uppfatta det och snabbt göra didaktiska överväganden. Förskolläraren kan till exempel fundera över vad just detta barn behöver för utmaningar för att utvecklas vidare.

Förskollärarnas kommunikation

I intervjuerna fann vi att förskollärarna använder ett tydligt språk när de talar med barnen och att det är viktigt att benämna saker och förklara vad det är man gör eller vad som ska hända. En förskollärare berättade om sitt arbete med språkljudet, "jag använder mitt språk då som ett arbetsinstrument till exempel. Man pratar ju hela tiden med barnen. Du stoppar armen i ärmen, titta där, du håller mjölken i glaset så fortsätter man sådär. Så dom får många olika ljud och språket". När barnen ska utveckla sitt språk ska de vuxna tala tydligt med barnen för att barnen ska få kunskap och uttala orden korrekt. Det gäller även när förskollärare förklarar något för barnen då ska de använda ett tydligt språk och förklara vad det är barnen gör så de får kunskap om ordens betydelse.

Det kom fram i analysen att förskollärare och barn kan förstärka orden genom att använda sig av TAKK vilket består av foton som förklarar ord som är tecken som stöd. Genom att förskollärarna tecknar orden de uttrycker verbalt förstärker de språket och barnen får använda sig av annan kommunikation än talspråket. En förskollärare berättar om hur det kan fungera när de yngre barnen tecknar, "Man förstärker som jag har märkt med de små barnen man tror kanske att de inte kan färgerna men sen har jag upptäckt att de kan teckna färgerna men säger en annan färg. De kanske säger blå men de tecknar gul". Barnen kan således ha kunskap att teckna färgerna men vet inte riktigt vad färgerna heter ännu utan säger fel färg men tecknar rätt.

Miljö som stöd för språkutveckling

Barnens miljö på förskolan påverkar deras språk och en förskollärare berättade att de har satt upp bilder på grönsaker, mjölk etc. med tillhörande tecken i deras matsal så barnen kan träna på orden och tecken samtidigt och då förstärka sitt språk på det sättet. Men det gäller även att ha en språkutvecklande miljö som intresserar barnen och det har

flera förskollärare tagit tillvara på och nämner arbetet med det språkutvecklande materialet Babblarna. Flera har nämnt att barnen tycker om Babblarna och de har då Babblarna på förskolan. En förskollärare berättade om Babblarna på hennes förskola, "Men Babblarnas material använder barnen själva också. Då gör vi allt för att underlätta så de skulle kunna berätta en flanosaga och då har vi läst boken och detaljerna till boken så de kan berätta flanosaga, sätta upp och berätta till då. Att locka på alla möjliga sätt med musik, sång och dansa till Babblarna". Förskollärarna har även använt Babblarna som ett temaarbete då intresset för Babblarna bland barnen är stort.

Temaarbete som stöd i barns språkutveckling

Temaarbete är något som alla förskolor har och en förskollärare berättade om ett temaarbete och hur det påverkade deras barns språk, "Alltså vi har ju temaarbete varje år så till exempel så följde vi det här huset som de arbetar med. Så samlade vi på oss ord för att utöka ordförrådet till exempel vad finns på ett hus? Ja, men alla vet inte att det heter balkong eller fönster och de va 2-3 åringar som jobba med det. Så dom fick ju ett utökat ordförråd dom kunde ju prata och allt möjligt efter det". Genom att förskolläraren samtalande om de olika orden med barnen fick de kunskap om vad de olika orden betyder.

Ett annat temaarbete som kom fram under analysen handlar om en förskola som valt att arbeta med boken Språklust med alla fyraåringar varje dag i tio veckor. Materialet till boken är sorterat i veckolådor där de kanske första veckan arbetar med rim och ramsor och gör mycket av samma sak hela veckan innan de går vidare till nästa låda veckan efter. "Vi har gjort det nu i några år i området och lärarna på skolorna ser en stor skillnad. Så det händer saker och dom märker vilka barn som har fått använda detta material på förskolan. Det tycker dom är jätteskojigt och dom sitter oftast med samma vuxen och det är uppskattat ". Genom detta temaarbete går det att utläsa att barnens språk förbättrats så pass att när barnen sedan börjat i skolan har lärarna noterat barnens utvecklade språk jämfört med tiden innan förskolan började med detta återkommande temaarbete.

Sammanfattningsvis nämns det att det är språkutvecklande med temaarbeten och det sker en positiv skillnad hos barnen i deras språkutveckling före och efter temaarbetet. Förskollärarna har därför valt att stödja språket genom att utforma teman i verksamheten.

Gruppering som stöd i språkutveckling

Vi fann i analysen att förskollärarna arbetar med språkutveckling i små grupper, med enskilda barn eller att de väljer att vända sig till hela barngruppen. De involverar hela barngruppen även om det enbart är ett särskilt barn som kanske behöver lite extra stöd i språket och det gör de för att barnet inte ska känna sig utpekad.

En förskollärare nämner att de även är i mindre grupper ibland. "...men sen har vi ju även emellanåt grupper och är i mindre grupper och fångar tillfällena och tänker nu är vi i mindre grupper och då kanske vi kan göra det här. Det är ju alltid enklare när man är några färre och inte är i stora grupper. Men sjunga går ju att göra med alla det går nästan alltid bra". Det blev även tydligt att ibland utformar förskollärarna små grupper som får spela spel som utvecklar deras uttal, och att de väljer ut barn som behöver språkligt stöd och några som inte behöver extra stöd för att inte peka ut de barnen som behöver hjälp med språket.

Språkutvecklande material i förskolan

Under denna rubrik kommer vi att redovisa det språkutvecklande material som förskollärarna i studien använder. Det inkluderar färdigproducerat och egentillverkat material.

Färdigproducerat material

Färdigproducerat material är sådant som förskollärare köpt in till förskolan. Till denna kategori hamnar även TAKK.

TAKK är ett material som flera förskollärare använder. Genom att förskollärarna introducerat barnen för detta material kan barnen använda tecken för att kommunicera utöver det verbala språket.

Läsning är även en språkutvecklande metod som används genom olika material. Flera förskollärare har nämnt att de läser för barnen och att de själva kan sitta och bläddra i böcker. Läsning kan ske i kombination med att lyssna på en inspelad bok genom lärplattan och en av förskollärarna nämnde att de använder sig av QR-koder. QR-kod är en svart/vit streckkods bild som scannas in genom lärplattan och scannar de en speciell QR-kod startas den bok de valt att scanna och barnen kan då sitta och lyssna själva på en bok utan att behöva fråga en pedagog om den kan läsa för den. Flanosagor är även det ett material som används för läsning. En förskollärare berättade att barnen själva kan skapa en flanellogravsaga genom bilder de tillhandahåller och pedagogen och barnen kan även tillsammans skapa en saga med en flanellograf. Genom att barnen själva skapar en saga med en flanellograf får de öva på sitt uttal och bygga meningar då det är de själva som får komma på en saga att berätta för de andra med stöd av bilder.

En förskollärare berättade att de arbetar med ett material vid namn Språklust som är ett språkstimulerande material. Materialet innehåller rim, ramsor, sagor, munteknik, sånger och lekar. Förskollärarna kan då titta i boken "språklust" och få förslag på till exempel rim och ramsor som de kan använda med barnen vilket stöder förskollärarens didaktiska val i undervisningen.

Resultatet visar att alla förskollärare sjunger med barnen, till exempel under samlingen. Alla har uttryckt att de använder sig av rim och ramsor. Genom sång, rim och ramsor tränar barnen på sitt uttal och språkljud.

Babblarna är ett språkstimulerande material som de flesta av förskollärarna nämner att de använder för att stödja barnens språkutveckling. En förskollärare berättar hur de arbetar med babblarna; " Men babblarnas material använder barnen själva också. Då gör vi allt för att underlätta så de skulle kunna berätta en flanosaga och då har vi läst boken

och detaljerna till boken så de kan berätta flanosaga, genom att sätta upp bilder och berätta till. Att locka på alla möjliga sätt med musik, sång och dansa till babblarna”.

I resultatet är det tydligt att alla förskollärare vi intervjuat använder sig av material som de har fått av talpedagog eller specialpedagog men det används oftast för de barn som behöver lite extra stöd i språket. Men ibland kan de även använda materialet tillsammans med andra barn som en förskollärare förklarar, “Ja, men det material som vi använder är ju kanske det som vi får från talpedagogen. Och det är ju det som hon har tagit fram. Det kan vara ett spel och då är ju det anpassad för barnet som har fått dom spelen. Så det blir ju riktat till varje barn. Då känner man ju att det är ett hjälp för det barnet sen kan man ju sitta med andra barn med samtidigt”.

Appar, spel och språkpåsar är några material som flera av förskollärarna använder inom förskolan för att stödja barns språkutveckling. Spel kan vara memory som barnen kan spela för att utveckla sitt ordförråd. Barnen kan spela på lärplattan och då finns det språkappar som barnen kan spela. Ett språkspel till exempel är ett “spökspel” då barnen får lära sig över, under, i, på etc. Språkpåsar innehåller olika material som stödjer barnens språkutveckling på olika sätt. Vissa påsar kan rikta in sig på till exempel uttal och i den påsen finns då olika material att använda för att stödja barnens uttal. Påsarna finns att köpa med olika fokus på utveckling av språk.

Egenproducerat material

En förskollärare tillverkar mycket eget material och berättade vad hon gjort för material till rim och ramsor, “Rim och ramsor gör vi mycket och det kan man ju göra bara att titta på rummet. Man kan göra det som i ett memory. Man kan fiska med det, sätta gem så fiskar man rim och ramsor”. Materialet hon pratar om är ett material där hon klippt ut papper formade som fiskar. På baksidan av fisken är det en bild som till exempel katt och på baksidan av en annan fisk är det då en bild på en hatt då de rimmar tillsammans. På varje fisk sitter det ett gem och sedan får barnen använda sig av en pinne där det sitter en magnet på för att fiska efter ord som rimmar tillsammans.

Genom rim och ramsor får barnen träna språkljud som till exempel när de rimmar får de lära sig vilka rimmar på bil. De får lära sig hur orden låter och att de stavas nästan lika men låter och ser olika ut. En annan förskollärare berättar att de gör egna sångpåsar och sångkort istället för att köpa färdigproducerade. Sångkorten består då av flera kort med olika bilder på och varje bild går att koppla ihop till en sång som till exempel en bild på en björn kan kopplas ihop till sången "björnen sover".

Det kom fram att vissa förskollärare inte gör egenproducerat material på grund av tidsbrist och att de hellre lägger den tiden på att vara med barnen och därför enbart har färdigproducerat material. Det material som de nämner är eget är dem själva, att de är material för barnen att använda. Genom rösten, gester och kroppsspråk. Det är en stor skillnad mot vad en annan förskollärare berättar om de använder egenproducerat material. Denna förskollärare berättar att de producerar eget material som memory och lite andra enkla spel då de inte har ekonomin för att köpa färdigproducerat material.

Språkutvecklande stöd till flerspråkiga barn

Under denna rubrik redovisar vi vad som kommit fram i vår analys om hur förskollärare stödjer barn med annat modersmål.

TAKK är ett material som nämndes av flera förskollärare som de anser är ett bra material att använda med barn som har ett annat modersmål. Det förstärker det man säger, barn kan använda sig av tecken om de inte har det verbala språket och har barn det verbala språket så talar barn och vuxna automatiskt långsammare samtidigt som de tecknar. Genom att barnen säger ordet samtidigt som de tecknar, till exempel att ett barn säger ordet äpple och samtidigt tecknar äpple ansåg en av förskollärarna att det var viktigt för att man då förstärker ordet.

En förskollärare nämnde att i deras matsal på förskolan har de satt upp bilder på grönsaker, frukt, mjölk och vatten och under varje specifik bild har de skrivit namnet på den specifika grönsaken, vatten, mjölk osv. Orden står dock inte enbart på svenska utan även på andra språk. På förskolan denna förskollärare arbetar på har de även orden

skrivna på norska och finska för att det finns barn som har föräldrar från de länderna. Då betonar de ordens betydelse “Där ser ju barnen också. Det här är mjölk och då vet dom va de betyder då när dom ser den där mjölken och när vi dricker den där mjölken. Sen hjälper man dom ju när man pratar hela tiden och förstår ni det? om vi säger någonting. Nu ska vi gå ut när vi ätit frukt. Så kan man fråga dom vad ska vi göra efter vi har ätit frukt? Så får de tänka efter och jaha då äter man först och sen går vi ut och då stärker man ju det ordet. Efter till exempel”.

Utsagan visar att förskolläraren förstärker ordet “efter” när hon upprepade gånger använder sig av ordet när hon samtalar med barnen om vad de ska göra för något. Genom att upprepa ordet och förklara vad det betyder får barnen kunskap om när de använder sig av ordet och vad det betyder. Som i utsagan får barnen kunskapen om vad “efter” betyder. Att de inte går ut och sen äter frukt utan de får kunskap om att de först äter frukten och efter frukten går barnen ut.

Analysen visade även vikten av upprepning av ord när förskollärare ska stödja barnens språkutveckling genom att upprepa ordet för att barnen ska lära sig att uttala ordet och se till att barnen även förstår vad ordet betyder. En förskollärare nämnde att de förklarar ordens betydelse i grupp med alla barn för att inte peka ut ett enskilt eller några barn utan alla barn får träna på det ord som valts ut för att barnen ska förstå vad ordet/orden betyder.

En förskollärare menade att de stödjer barnens språkutveckling på samma sätt som de gör med barn som har svenska som modersmål och att de vill få fram att alla språk är positiva. “..göra alla språk positiva. Inte bara att vi har dom här och dom här språken utan att bara göra språk till något positivt. Vi har Pino sagor med QR kod som man kan läsa av och då har vi det på olika språk så att barnen kan välja och peka. Och det är inte bara de språk vi har utan det kan vara olika”.

Utsagan visar att förskolläraren inte ändrar på sitt arbetssätt vare sig det är barn med svenska som modersmål eller barn med annat modersmål. Förskolläraren vill även visa

att alla språk är positiva genom att till exempel ha sagor på olika språk och då har de inte enbart de språk som talas av barnen på förskolan utan de väljer att ha sagor på andra språk som ingen på förskolan pratar. Det för att visa variationen på olika språk och barnen väljer själv om de vill titta i de böckerna.

En annan metod som används är att de har tvillingböcker, alltså två likadana böcker fast på olika språk. Föräldrar till ett barn med annat modersmål kan då få låna hem en bok som är på barnets modersmål som de kan läsa hemma så läser förskolläraren samma bok på förskolan för barnet med på svenska.

Språkstöd är något som flera förskollärare nämnt alltså stöd som hjälper till att utveckla språket. I analysen visar det sig att flera förskollärare anser att yngre barn som ettåringar lär sig det svenska språket fortare än äldre barn och att ibland tar de in språkstöd för barn med annat modersmål. Förskollärare kan bland annat ta hjälp av ett språkstöd när ett barn med annat modersmål ska skolas in på förskolan. Språkstödet fungerar då som ett stöd för barnet och för förskollärarna så att de ska kunna samtala med barnet och så att barnet kan samtala med förskollärarna och andra barn.

Diskussion

Nedan diskuterar vi metoden och resultatet i relation till tidigare forskning. Vi för även ett resonemang kring de didaktiska frågorna i relation till resultatet och tidigare forskning. Vi diskuterar även vad vi kommit fram till för slutsats av denna studie.

Metoddiskussion

När vi planerade vilka metoder vi skulle välja inför denna studie så kom vi fram till att vi skulle intervjua förskollärare om deras arbete med barns språkutveckling och vilket material de använder och att förskolorna skulle ha språk som inriktning. Anledningen till att vi önskade att förskolorna hade språk som inriktning var för att vår studie är inriktad på språket.

På grund av att det var så svårt för oss att hitta förskolor som ville delta i studien fick vi gå ifrån vår ursprungliga idé att alla förskolorna skulle vara inriktade på språk. Det påverkade troligen vårt resultat i studien då vi anser att vi hade fått ett annat resultat om endast förskolor med inriktning på språk hade deltagit.

Vi valde att åka ut till förskolorna där förskollärarna arbetade och intervjua dem med hjälp av ljudinspelning med mobiltelefon. Vi valde ljudinspelning för att få möjlighet att lyssna flera gånger på intervjuerna. Valet av plats att genomföra intervjuerna var på grund av lämplighet för förskollärarna och även för oss då vi kunde observera deras språkmiljö på förskolan och kunde även observera deras material som de använde med barnen som stöd för deras språkutveckling.

Vi anser att det var positiva val för vår studie som fungerade för oss. Dock under vår första intervju så ljudinspelade vi inte utan vi antecknade vilket var en miss för oss då vi inte kunde lyssna om på intervjun utan kunde enbart läsa om våra anteckningar vilket kan ha medfört att viss information föll bort. Detta tog vi till oss och ljudinspelade de andra intervjuerna vi genomförde.

Resultatdiskussion

I detta avsnitt diskuteras resultatet relaterat till tidigare forskning.

Förskollärares språkutvecklande arbete

Johanson och Arthur (2016) nämner att om en förskollärare introducerar några nya ord för barnen som de sedan får diskutera tillsammans om så kan barnen utveckla sitt ordförråd. Då förskolläraren diskuterade med barnen om vad orden betyder och vad det heter kunde barnen utveckla sina ordförråd. Något liknande visade även vårt resultat. Efter ett temaarbete som resulterade i samlande på ord hade barnens ordförråd utökats. Johanson och Arthur anser att ordförråd är en språkkunskap som tillsammans med grammatik stödjer barnens förmåga att förstå när de lyssnar och läser (a.a.).

Resultat i vår studie visade också vikten av att ta tillvara på tillfällen att samtala med barnen. Förskollärare samtalar med barnen vid matbordet vilket gör att barnen utvecklar sitt språk. Detta är även något som forskning visar (Brown, 2014; Sommer, Pramling Samuelsson & Hundeide, 2011; Svensson, 2009; Whorral & Cabell, 2016). När

förskollärare samtalar med barnen ska de även använda ett tydligt språk för att barnen ska lära sig de riktiga orden något även Wasik (2010) och Ehrlin (2015) framhåller.

Studiens resultat visar även på vikten av att skapa en miljö där barn kan skapa egna sagor med bilder och bilder är något som Brown (2014) anser är viktigt för barnens språkutveckling. Bland annat anser Brown att om barn förstår att det går att skapa en saga ur bilder så skapas det en förståelse för att bilder betyder något. Svensson (2009) anser att miljön påverkar barns språkutveckling och att förskollärare ska skapa en miljö utifrån vad barnen behöver och deras intresse. Vi anser att förskollärarna gör det när de skapar en miljö utifrån babblarna vilket är just dessa barns intresse.

Språkutvecklande material i förskolan

Av resultaten kom det även fram att alla förskollärare vi intervjuade nämnde TAKK som är tecken som stöd och genom att teckna orden de säger så förstärker de språket och talar automatiskt långsammare. Andersson (2013) anser att tecken som stöd är ett bra hjälpmedel för barn att utveckla sitt språk vilket även vårt resultat visar då alla förskollärare vi intervjuade har valt att använda sig av tecken som stöd. Flera av förskollärarna nämnde även att TAKK är ett bra material att använda med barn med annat modersmål eftersom tecken förstärker verbala uttryck. Det är även något som Skolverket (2013) behandlar i ett stödmaterial om flera språk i förskolan och då anses TAKK vara ett material som är bra för barn med annat modersmål.

Babblarna är ett språkutvecklande material som flera förskollärare använder då det stödjer barnens uttal och språkljud. Arnqvist (1993) har kommit fram till att barn inte har svårt att göra skillnad på språkljud men att de har svårigheter med att forma språkljud. Babblarna kan då hjälpa barnen att utveckla sin förmåga att forma språkljud då de tränar på att forma språkljud varje gång de nämner någon av babblarnas namn. Babba och Bobbo är exempel på några av babblarnas namn som hjälper barnen att träna på de olika betoningarna när de härmar deras namn. Babblarna är även ett material som intresserar flera barn. Ostrosky och Kaiser (1991) anser att det är viktigt att förskolor har material som intresserar barnen och samtidigt uppmuntrar användandet av språket.

När barn sjunger tränas deras språkutveckling, de utvecklar bland annat sitt uttal. Ehrlin (2015) är positiv till musik och sång och anser att barnen får uttrycka sig själv genom

musiken när de sjunger och att det kan öka barnens självförtroende genom att sjunga i grupp. Alla förskollärare vi intervjuade nämnde att de sjunger på förskolan och ofta i samlingsen och då är det alla barn i barngruppen. Genom Ehrlin får vi då kunskap om att sången inte enbart stödjer barnens språkutveckling och uttal utan att det även stärker barnens självförtroende vilket också kan påverka språkanvändningen. Det får oss även att fundera om förskollärarna sjunger med barnen för just att det stödjer deras språkutveckling eller om de gör det för att det är något de ska göra i till exempel samlingsen.

Språkutvecklande stöd till flerspråkiga barn

Resultatet visar att det är viktigt att samverka med hemmet för att barnet ska få stöd i sin språkutveckling både i förskolan och i hemmet. Bjar och Liberg (2010) har nämnt att förskolan ska finnas där för barnet och stödja barnet i den grad och mån som de behöver. Vi menar att förskollärarna gör sitt bästa för att finnas där för barnen och stödja dem i den grad och mån de kan. Men det gäller även att föräldrarna stödjer barnet hemma när barnet inte är på förskolan, för att barnet ska få bästa möjligheter till språkutveckling.

Det framkom även av vårt resultat att högläsning är viktigt och exempel på det kan vara så kallade tvillingböcker. Det innebär att förskolläraren läser en bok på svenska på förskolan och barnets vårdnadshavare kan låna hem samma bok men på barnets modersmål. Detta är något som Skans (2011) har studerat och kommit fram till att genom att barnet får höra samma bok på både svenska och sitt egna modersmål så stödjer det barnets språkutveckling. Det utmanar barnets språkutveckling på svenska och samtidigt på barnets modersmål.

Som tidigare nämnts är tecken ett bra hjälpmedel både för barn med svenska som modersmål och barn med annat modersmål. Tecken som stöd är en bra grund till det verbala språket och Donne och Briley (2015) har kommit fram till att upprepningar av att para ihop rätt bild med rätt tecken genom att använda sig av till exempel memory ökar barnens chans att lära sig ordet och tecknet för ordet. Uppprepningar är därför ett arbetssätt som även fungerar utan att använda sig av tecken genom att förskolläraren upprepar ett ord flera gånger och förklarar innebörden av ordet för att barnen ska lära sig ordet och vad ordet betyder.

Språkutvecklande arbetssätt i relation till didaktiska frågor

I detta avsnitt vill vi diskutera resultatet utifrån didaktikens tre grundfrågor, Vad, Varför och Hur (Wahlström, 2015; Skolverket, 2016). Dessa frågor vill vi belysa utifrån vår studie. Den första frågan Vad kan i denna studie kopplas till vad förskollärarna gör för att stödja barnens språkutveckling och det är att de tar olika material till hjälp för deras språkutveckling. De tar även tillvara på "tillfällena" som rutinsituationer. Varför-frågan kan i denna studie belysas genom varför de använder visst material och det är för att barnen ska få stöd i deras språkutveckling så de kan kommunicera. Barnen kan göra sig förstådd och förstå. Hur-frågan kan belysas genom hur förskollärare stödjer barnens språkutveckling och hur de använder materialet och att de tar tillvara på "tillfällena" att arbeta med språket men även att de samarbetar med hemmet, för att barnen ska få det stöd de är i behov av.

Men vi kan även gå djupare i dessa tre frågor. Vad-frågan om vad förskollärarna gör för att stödja barns språkutveckling behöver inte enbart vara att de använder sig av olika material. Just i denna studie kom det fram att de använder sig av olika material men det går även att stödja barns språkutveckling på andra sätt. Förskollärare skulle kunna använda sig av aktiviteter som rollspel och låtsaslek för att stödja barns talförståelse och hörförståelse. Banerjee, Alsalman och Alqafari (2016) anser att rollspel och låtsaslek kan utveckla barns språkutveckling då barn ofta använder sitt tal för att få fram sina tankar och idéer för leken. Utöver material skulle förskollärare då kunna använda sig av rollspel för att utveckla barns språkutveckling men resultatet i studien visar att de enbart använder sig av material.

Varför-frågan om varför förskollärare använder visst material för att stödja barns språkutveckling är inte enbart för att barnen ska kunna kommunicera och göra sig förstådd. Whorral och Cabell (2016), Brown (2014) och Johanson och Arthur (2016) anser att den verbala språkutvecklingen inte enbart är nödvändig för att kommunicera med andra utan den är även nödvändig för barns framtida läskunnighet. Johanson och Arthur nämner att om språkutvecklingen är väl utvecklat så kan det ha en positiv påverkan på barnens framtida skolgång. De tar även upp att språkkunskaper som grammatik och ordförråd tillsammans stödjer barnens förmåga att förstå när de lyssnar och läser. Därmed är barnens språkutveckling inte enbart av vikt för att kunna

kommunicera utan den är även av vikt för deras läskunnighet (a.a.). Memory är där ett material som kan användas för att utöka barnens ordförråd och barnen får då även se en bild på det ordet föreställer och kan då koppla ihop ordet till en bild. Det ökar barnens förståelse.

Hur-frågan om hur förskollärare stödjer barns språkutveckling besvarades med att förskollärare använder olika material med barnen och att de tar tillvara på tillfällen att arbeta med språket och även att de samarbetar med hemmet. Förskollärare skulle även kunna arbeta med att stärka barnens emotionella och sociala färdigheter för att barnen ska våga uttrycka sina tankar och känslor. Enligt Robertson och Ohi (2016) ökar det då barnens sociala färdigheter och barnen blir då delaktiga i lek med andra och de utvecklar även sin språkutveckling när de kommunicerar med andra barn under leken. Låtsaslek och rollspel är två aktiviteter där barn kan utveckla sin språkutveckling då de kommunicerar med andra barn.

Slutsats

Syftet med denna studie är att vi vill erhålla kunskap om hur förskollärare arbetar med barns språkutveckling, vilket material förskollärare använder för att stödja barns språkutveckling och hur förskollärare stödjer språkutvecklingen för barn med annat modersmål. Vi anser att vi har fått svar på vår frågeställning då vi bland annat har fått kunskap om att förskollärare tar tillvara på rutinsituationer för att stödja barns språkutveckling. Vi har även fått kunskap om vad det är för material de väljer att använda för att stödja språkutvecklingen och på vilket sätt materialen stödjer språkutvecklingen som till exempel uttal, ordförråd och så vidare.

Innan vi påbörjade denna studie uppfattade vi att förskollärarna använde sig av mer färdigproducerat material men det har kommit fram i denna studie att ett flertal av förskollärarna använder sig av egenproducerat material. Vi fick även ny kunskap om tvillingböcker som vi inte hade hört talas om förut och som vi anser är något som vi kommer att använda oss av i vårt arbete som förskollärare.

Vi anser att studien har bidragit med kunskap om att det finns material att använda som stöd i barns språkutveckling som vissa förskollärare kanske inte hört talas om förut eller vet på vilket sätt de stödjer barnens språkutveckling. Tvillingböcker är ett exempel på material som kanske inte många har hört talas om och som är ett material som är bra att använda i samarbete mellan förskolan och hemmet. Vi anser att något som förskollärare kan ta till sig och använda i deras arbete med språkutveckling är vikten av miljöns påverkan och språket de använder med barnen. Barnen är i miljön fem dagar i veckan och då bör den även vara språkutvecklande och utifrån barnens intresse. Genom att skapa en miljö med denna utgångspunkt är det större chans att barnen vill vara i den språkutvecklande miljön. Till exempel om barnen tycker om babblarna kan förskollärare skapa en miljö där babblarna finns lättillgängligt för barnen. Men även hur förskollärare pratar med barnen är av vikt. För att barnen ska utveckla korrekt språk bör förskollärare inte använda slanguttryck utan använda riktigt uttal. Även att de förklarar vad orden betyder för att barnen ska utveckla kunskap om ordens betydelse.

Det vi anser att man kan forska vidare kring är hur man kan stödja språkutvecklingen för barn med annat modersmål då vi under intervjuerna med förskollärarna uppmärksammade att de inte har särskilt fördjupade kunskaper angående hur man kan arbeta med barn med annat modersmål. Även innan vi påbörjade studien kunde vi inte finna så mycket forskning kring hur förskollärare kan arbeta med barn med annat modersmål. Därför anser vi att det är något som bör studeras ytterligare då det finns många barn i förskolor som har ett annat modersmål.

Referenser

Andersson, M. (2013). Verbal Dyspraxi och Alternativ och Kompletterande Kommunikation (AKK) – en forskningsstudie. I McAllister, A. (Ed.). *Oral and Verbal Apraxia in Children: Assessment, intervention and outcome*. (s. 79–88). Linköping: Linköping University Electronic Press. Från: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-102626>

Arnqvist, A. (1993). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Banerjee, R., Alsalman, A., & Alqafari, S. (2016). Supporting Sociodramatic Play in Preschools to Promote Language and Literacy Skills of English Language Learners. *Early Childhood Education Journal*, 44(4), 299-305. Doi: [10.1007/s10643-015-0715-4](https://doi.org/10.1007/s10643-015-0715-4)

Bjar, L. & Liberg, C. (red.) (2010). *Barn utvecklar sitt språk*. (2., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Bjar, L. & Liberg, C. (2010). Språk i sammanhang. I Bjar, L. & Liberg, C. (red.). *Barn utvecklar sitt språk*. (2., [uppdaterade] uppl.) (s. 17 - 28). Lund: Studentlitteratur.

Bjørndal, C.R.P. (2005). *Det värderande ögat: observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Brown, C. S. (2014). Language and Literacy Development in the Early Years: Foundational Skills that Support Emergent Readers. *Language And Literacy Spectrum*, 2435-49. Från: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1034914>

Donne, V. & Briley, M. L. (2015). Multimedia Storybooks: Supporting Vocabulary for Students Who Are Deaf/Hard-of-Hearing. *International Journal Of Special Education*, 30(2), 94-106. Från: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1094815>

Ehrlin, A. (2015). Swedish Preschool Leadership--Supportive of Music or Not?. *British Journal Of Music Education*, 32(2), 163-175. Doi: [10.1017/s0265051714000308](https://doi.org/10.1017/s0265051714000308)

Frylmark, A. (2015). *Att bygga ett språk om språkutveckling 0-4år*. Stockholm: Kulturrådet.

Johanson, M., & Arthur, A. M. (2016). Improving the Language Skills of Pre-Kindergarten Students: Preliminary Impacts of the "Let's Know!" Experimental Curriculum. *Grantee Submission*. Doi: [10.1007/s10566-015-9332-z](https://doi.org/10.1007/s10566-015-9332-z)

Jopling, M., Whitmarsh, J. & Hadfield, M. (2013). The challenges of evaluation: assessing Early Talk's impact on speech language and communication practice in children's centres. *International Journal of Early Years Education*, 2013 Vol. 21, No. 1, 70–84. Doi: [10.1080/09669760.2013.771324](https://doi.org/10.1080/09669760.2013.771324)

Nettelbladt, U. & Salameh, E. (2007). Språkstörning hos barn. I Netelbladt, U. & Salameh, E. (2007). *Språkutveckling och språkstörning hos barn. D. 1, Fonologi, grammatik, lexikon*. (s. 13–33). Lund: Studentlitteratur.

Nettelbladt, U. & Salameh, E. (red.) (2007). *Språkutveckling och språkstörning hos barn. D. 1, Fonologi, grammatik, lexikon*. Lund: Studentlitteratur.

Ostrosky, M. M. & Kaiser, A. P. (1991). Preschool Classroom Environments That Promote Communication. *Teaching Exceptional Children*, 23(4), 6-10. Doi: [10.1177/004005999102300403](https://doi.org/10.1177/004005999102300403)

Robertson, N. & Ohi, S. (2016). Building a Model of Support for Preschool Children with Speech and Language Disorders. *Journal Of Education And Learning*, 5(3), 173-181. Doi: [10.5539/jel.v5n3p173](https://doi.org/10.5539/jel.v5n3p173)

Salameh, E-K. (2006). *Språkstörning i kombination med flerspråkighet*. Läsning. Nr 2. S.4-13, utgiven av SCIRA (Swedish Council of the International Reading Association). Från: http://www.lh.umu.se/digitalAssets/87/87153_salameh-scira.pdf

Sallinen, J., Paqvalén, M. & Harju-Luukkainen, H. (2011). *Språkgroddar: Information om barns språkutveckling* [Broschyr]. Finland: Folkhälsan. Hämtad den 5 januari 2018 från <http://www.folkhalsan.fi/PageFiles/20396/Spr%C3%A5kgroddar%202011.pdf>

Skans, A. (2011). *En flerspråkig förskolas didaktik i praktiken*. Malmö: Malmö högskola. Från: <http://muep.mau.se/handle/2043/11603>

Skolverket (2013). *Flera språk i förskolan - teori och praktik*. Stockholm: Skolverket. Från: https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D3036

Skolverket. (2016). *Didaktik - vad hur och varför*. Stockholm: Skolverket. Hämtad den 24 november 2017 från <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik>

Skolverket. (2016) *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. Uppl.]). Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2016). *Hur kan förskolan bidra till barns språkutveckling?*. Stockholm: Skolverket. Hämtad den 26 mars 2017 från

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-omraden/spraklig-kompetens/tema-las-och-skrivinlarning/hur-kan-forskolan-bidra-till-barns-sprakutveckling-1.157367>

Sommer, D, Pramling Samuelsson, I & Hundeide, K. (2011). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik. (1. uppl.)*. Stockholm: Liber.

Svensson, A. (2009). *Barnet, språket och miljön: från ord till mening. (2., omarb. uppl.)* Lund: Studentlitteratur.

Tellgren, B. (2004). *Förskolan som mötesplats: barns strategier för tillträden och uteslutningar i lek och samtal*. Licentiatavhandling Örebro : Univ., 2004. Örebro. Från: <http://swepub.kb.se/bib/swepub:oai:DIVA.org:oru-1174>

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Från: <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>

Wahlström, N. (2015). *Läroplansteori och didaktik. (1. uppl.)* Malmö: Gleerup.

Wasik, B. A. (2010). What Teachers Can Do to Promote Preschoolers' Vocabulary Development: Strategies from an Effective Language and Literacy Professional Development Coaching Model. *Reading Teacher*, 63(8), 621-633. Doi: [10.1598/rt.63.8.1](https://doi.org/10.1598/rt.63.8.1)

Whorrall, J., & Cabell, S. Q. (2016). Supporting Children's Oral Language Development in the Preschool Classroom. *Early Childhood Education Journal*, 44(4), 335-341. Doi: 10.1007/s10643-015-0719-0

Bilagor

Bilaga 1

Informationsbrev kring medverkan i en studie med fokus på vad det finns för material att använda som stöd för barn med språksvårigheter.

Vi heter Stéphanie Back och Emelie Dahlqvist och vi studerar sista terminen på förskolläraryrket vid Högskolan i Gävle. I utbildningen ingår det att utföra en studie som slutligen kommer att presenteras som skriftlig rapport vid högskolan. Syftet med studien är att undersöka och intervjua hur några förskollärare på olika förskolor använder sig av olika material som är till för att stödja barn med språksvårigheter vilka är i 3-5 års ålder.

Deltagandet i studien innebär att vi kommer att besöka förskolan och intervjua förskollärare och specialpedagoger vad de använder för material för att hjälpa barn med språksvårigheter och hur de använder materialet praktiskt. Vi kommer spela in intervjun på band och även fotografera materialet som används. Intervjuerna kommer att aidentifieras och vara konfidentiella. Det är enbart vi som utför studien som kommer att ha tillgång till intervjumaterialet. Din medverkan är frivillig och du kan när som helst avbryta din medverkan utan motivering. Om du accepterar att medverka i studien kan du skicka ett mail till oss. Vi kommer därefter boka in ett möte med er.

Med vänliga hälsningar

Stéphanie Back & Emelie Dahlqvist

Högskolan i Gävle

XXXXX & XXXXX

Ofk13sbk@student.hig.se

Ofk13edt@student.hig.se

Handledare: Monica Hallström

Akademien för utbildning & ekonomi

Avdelning för utbildningsvetenskap

mam@hig.se

Bilaga 2.

Intervjufrågor

Fråga 1: Berätta för mig hur du uppfattar barns språkutveckling.

Exempel på följdfråga: Hur arbetar ni med barns språkljud?

Exempel på följdfråga: Vad använder ni för material för att arbeta med det?

Exempel på följdfråga: Hur arbetar ni med ordens betydelse?

Exempel på följdfråga: Vad använder ni för material för att arbeta med det?

Exempel på följdfråga: Hur arbetar ni med barnens ordförråd?

Exempel på följdfråga: Vad använder ni för material för att arbeta med det?

Exempel på följdfråga: Arbetar ni på olika sätt?

Fråga 2: Hur får du vetskap om var barnen befinner sig i sin språkutveckling?

Exempel på följdfråga: Om ni dokumenterar hur gör ni då? Vilka språkliga uttryck dokumenteras? Om ni inte dokumenterar berätta varför.

Exempel på följdfråga: Arbetar ni med TRAS?

Exempel på följdfråga: Berätta hur ni gör.

Exempel på följdfråga: Arbetar ni med Bornholmsmodellen?

Exempel på följdfråga: Berätta hur ni gör.

Exempel på följdfråga: Använder ni andra dokumentationsmetoder för den språkliga utvecklingen?

Exempel på följdfråga: Vilka?

Fråga 3: Vad använder du/ni för material för att stödja barns språkutveckling? (Ställ om de inte har svarat på den).

Exempel på följdfråga: Hur använder ni materialet?

Exempel på följdfråga: Fördelar och nackdelar?

Exempel på följdfråga: Kan du berätta i vilka situationer ni använder materialet?

Fråga 4: Varför använder du/ni materialet?

Exempel på följdfråga om de pratat mycket om ett material innan: Du berättade innan att ni använde er mycket av *material*. Varför har ni valt att använda just det materialet?

Exempel på följdfråga: Vad kännetecknar ett språkutvecklande material?

Fråga 5: Arbetar ni på samma sätt med alla barn?

Exempel på följdfråga: Till exempel med annat modersmål?

Exempel på följdfråga: Barn som är nyanlända?

Exempel på följdfråga: Barn som inte uttrycker sig verbalt etc?

Exempel på följdfråga om svaret är nej: Kan du berätta varför och på vilket sätt ni arbetar med till exempel barn med ett annat modersmål jämfört med barn som inte uttrycker sig verbalt?

Fråga 6: Gör ni språkutvecklande material själva eller använder ni enbart färdigproducerat material?

Bilaga 3.

Tabell. Material på förskolan

Material	Förskola 1	Förskola 2
Babblarna	Använder	Använder
TAKK	Använder	Använder
Sång	Använder	Använder
Ramsor	-	Använder
Lärplatta	Använder	Använder
Språkpåse	Använder	-
Flanograf	Använder	Använder
Lek	Använder	Använder

Rim	Använder	-
Material från logoped	Använder	-
Rösten	Använder	Använder
Sagor	Använder	Använder
Sagopåsar	-	Använder

